

جایگاه هوش مصنوعی و فضای مجازی در جنگ شناختی

The Place of Artificial Intelligence and Cyberspace in Cognitive Warfare

مهدی عباسزاده^{۱*}Mahdi Abbaszadeh^{1*}^۱ گروه معرفت‌شناسی، پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی، تهران، ایران¹ Department of Epistemology, Research Institute for Islamic Culture and Thought, Tehran, Iran

سرمقاله

جنگ شناختی گاه با هدفی خاص و مشخص، محدود به قشر خاصی از مخاطبان بشود. بنابراین، دو قسم جنگ شناختی عام و محدود، قابل تشخیص‌اند.

چهار فعالیت مهم در جنگ شناختی و نیز دفاع شناختی عبارتند از رصد، تحلیل، طرح‌ریزی و عملیات که دولت‌ها، نهادها و ملت‌ها باید توجه ویژه‌ای به آن‌ها داشته باشند تا مغلوب نشوند.

اما در وضعیت کنونی، «هوش مصنوعی» به مثابه ابزار اصلی جنگ شناختی تلقی می‌شود و در آینده نیز با پیشرفت‌های روزافزونی که در این زمینه پدید خواهد آمد، قطعاً نقش پررنگتری ایفا خواهد کرد.

هوش مصنوعی و ماشین‌های هوشمند از طریق دریافت و رصد داده‌ها و اطلاعات کلان و نیز تجزیه و تحلیل الگوریتم‌های پیچیده، به ارائه توصیه‌ها و راهکارهای سیاستی بسیار موثری در جنگ شناختی می‌پردازند و این توصیه‌ها و راهکارها را از طریق اتوماسیون فرآیندها بصورت خودکار در قالب انتشار محتوا (متن، کلیپ و فیلم کوتاه، پست‌های شبکه‌های اجتماعی و ...)، پاسخ به پرسش‌های مطروحه برای طرفین، و شناسایی و هدف‌گیری افراد و نهادهای خاص در کشور مقصد، عملیاتی می‌کنند. نیاز به توضیح نیست که هوش مصنوعی در دفاع شناختی کشورها نیز نقشی کلیدی ایفا می‌کند.

همچنین «رسانه» و بویژه «فضای مجازی و اینترنت» را می‌توان بستر و مجرای کلیدی و محوری جنگ شناختی دانست. در واقع جنگ شناختی عمدتاً در همین فضا صورت می‌بندد، چه اینکه این فضا امروزه پرمخاطب‌ترین و موثرترین رسانه است که اطلاعات (درست و غلط) را به سهولت و با سرعت در اختیار

برای شکل‌گیری فهم درست و دقیقی از جنگ شناختی، ابتدا باید منظور از اصطلاح «شناختی» (cognitive) را به روشنی درک کرد.

در علوم شناختی، این اصطلاح به معنایی اعم از شناخت و آگاهی به کار می‌رود. مراد از این اصطلاح، همه فرآیندهایی است که در مغز یا ذهن می‌گذرد، اعم از آگاهی و ادراک، استدلال و تفکر، هوشیاری، حافظه و یادآوری، التفات، یادگیری، تصمیم‌گیری، پیش‌بینی، تجزیه و تحلیل، حل مسئله، عاطفه و هیجان، و ...

بنابراین جنگ شناختی، جنگی است که ذهن و قوه شناخت انسان را هدف قرار داده، با مدیریت و مهندسی افکار، روایت‌ها و هیجانات مردم و جوامع می‌کوشد بر همه فرآیندهای پیش‌گفته تأثیر بگذارد و در صورت موفقیت می‌تواند بینش‌ها، گرایش‌ها، منش‌ها و کنش‌های مردم و جوامع را تغییر دهد و بر نحوه مواجهه آن‌ها با واقعیت‌های اجتماعی (اعم از واقعیت‌های سیاسی، اقتصادی، مدیریتی، حقوقی، امنیتی، دفاعی و ...) به نفع اهداف طرفین جنگ تأثیرات جدی بگذارد.

هدف غایی در جنگ شناختی از بین بردن اعتماد عمومی نسبت به حاکمیت‌ها و تضعیف یا نابودی نهادها و سرمایه‌های اجتماعی کشور مقصد است.

شیوه‌های مرسوم در جنگ شناختی مشتمل بر تلقین ناکارآمدی حاکمیت‌ها، تضعیف یا حذف اعتماد عمومی نسبت به آن‌ها، نفی اعتبار و مشروعیت آن‌ها، ناامیدسازی نخبگان و توده‌ها، ایجاد شکاف و تفرقه در بین مردم و گاه حتی براندازی است.

مخاطبان جنگ شناختی همه افراد اعم از نخبگان، کارگزاران، جوانان و عموم مردم در جوامع مختلف هستند، هرچند ممکن است

فناورانه آن، از ضروریات کنونی جامعه ماست. نیز تقویت سواد رسانه‌ای و به ویژه سواد فضای مجازی مردم ما، نقشی عمده و اساسی در دفاع شناختی ایفا می‌کند. همچنین برقراری یک اینترنت ملی قوی و کارآمد، یک راهکار زیرساختی و بنیادین برای تأمین ثبات و امنیت شناختی کشور است.

مخاطبان خود قرار می‌دهد و امکانی بسیار مناسب و مساعد را برای «تغییر ذهن» افراد و توده‌های مردم فراهم می‌آورد. حملات و هک‌های سایبری نیز عمدتاً در همین فضا رخ می‌دهند. بنابر نکات پیشگفته، توسعه و تعمیق مطالعات هوش مصنوعی، هم از حیث مسائل نظری و فرهنگی آن و هم از حیث جهات

منابع

1. Ashtiyani MR, Shokohi H, Beik Bilandi AA, Amiri S, Mehdi R, Fakuri F, et al. Explaining the dimensions and components of cognitive warfare. *Strategic Defense Studies*. 2025;23(99):171-98. [In Persian]
2. Javani M. *Cognitive Science in Cognitive Warfare*. Atf Publication; 2022. [In Persian]
3. Hosseinpour J. *Media Matrix: The New Architecture of Hybrid Warfare Based on Media and Artificial Intelligence Convergence Cyberspace and Social Media Studies*. 2025;7:123-58. [In Persian]
4. Zabolizadeh A. *War of Narratives*. Publications of the Research Center of the Islamic Republic of Iran Radio and Television; 2023. [In Persian]